

Kompetencje aksjologiczne doradcy zawodowego w pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie

Axiological competences of a vocational counselor at work with socially maladjusted youth

Keywords: competences, axiology, vocational counselor.

Abstract: The article attempts to answer the question whether axiological competences matter in the work of a vocational counselor with socially maladjusted youth. At present, there is a need to turn towards values and rules that guide moral behavior. Therefore, those responsible for the upbringing and education should take special care of their moral development.

Słowa kluczowe: kompetencje, aksjologia, doradca zawodowy.

Streszczenie: W artykule autorka podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, czy kompetencje aksjologiczne mają znaczenie w pracy doradcy zawodowego z młodzieżą niedostosowaną społecznie. Obecnie we współczesnej rzeczywistości odczuwa się potrzebę zwrotu ku wartościom i regułom kierującym zachowaniem moralnym. Dlatego też osoby odpowiedzialne za wychowanie i kształcenie młodzieży w szczególny sposób powinny zatroszczyć się o swój rozwój moralny.

Wstęp

W procesie wychowawczym sfera moralności jest niewątpliwie istotna, ponieważ wartości się przyjmuje i realizuje. Wprowadza się je w życie, w przestrzeń ich urzeczywistniania i to w skalach danego człowieka, jak i społecznych¹. Oznacza to, że pomoc poradniczą łączy się z nabywaniem kompetencji etycznych w relacji radzący się – doradca, jak również z rozwiązywaniem problemów w oferowanej przez obie strony przestrzeni wartości moralnych. Wartości moralne odzwierciedlają to, co ważne, cenne, stanowiące fundament formułowania norm i celów². Tak więc wartości moralne cechuje pozytywny stosunek do najwyższego celu w życiu ludzkim, ludzki charakter, powszechność i dostępność oraz niemożliwość ich nadużycia. Wartości moralne także wyznaczają różne odmiany dobra, takie jak: uczciwość, sprawiedliwość, bezinteresowność, prawdomówność, wierność złożonym przyrzeczeniom oraz odmiany zła: niesprawiedliwość,

¹ J. Homplewicz, *Sposoby pojmowania wartości*, „Wychowawca”, 1999, nr 4, s. 19.

² K. Olbrycht, *Wychowanie a wartości*, [w:] *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*, pod red. T. Kukolowicz, KUL, Lublin 1997, s. 45.

kłamiwość, wiarołomność³. „Człowiek doznaje potrzeby a nawet odczuwa konieczność posiadania i poznawania wartości, tudzież ich realizowania, o ile jest to możliwe w ogóle i w szczególności w otaczającym go świecie. Bez bezpośredniego i intuicyjnego obcowania z wartościami bez radości jaką mu daje to obcowanie, człowiek jest głęboko nieszczęśliwy. Uszczęśliwia go natomiast urzeczywistnienie wartości” – konstatował Ingarden⁴. Filozofowi nie chodziło oczywiście o wartości relatywne, lecz o wartości w swej immanentnej jakości absolutne, jakkolwiek ich realizacja zależy od twórczej siły człowieka, czyli wartości moralne i estetyczne.

Wartości w pracy doradcy zawodowego

Jedną z autotelicznych wartości dla doradcy zawodowego powinno być realizowanie dobra, które może przybierać różnorakie formy, jak chociażby: profilaktyki, psychoterapii, interwencji kryzysowej oraz rehabilitacji zawodowej⁵. Z kolei Wojtasik wskazuje jeszcze na takie działania, jak: korekcyjne, kompensacyjne, reedukacyjne, wychowawcze, kształtujące i mediacyjne⁶. Tym samym doradca zawodowy proponuje osobie radzącej się takie działania, które sprawią, że optymalnie pomoże rozwiązać problem, tzn. lepiej poznać potrzeby, zdolności, preferencje, możliwości i ograniczenia. Pokazuje i umacnia potencjał psychiczny swojego klienta oraz uczy go, jak z niego korzystać i pomaga jednostce osiągnąć cele życiowe⁷. Właśnie ta wartość pomocy drugiemu człowiekowi wiąże się nierozdzielnie z wartością dobra. Słusznie zauważa Hołówka, że pomoc musi być konkretna, przydatna i realna. Jej wartość zależy tylko od tego, jaki niesie pożytek. Nie jest więc czymś dobrym przez sam zamiar, przez poświęcenie ofiarodawcy, przez fakt, że można nazwać ją pomocą. Nie jest bowiem ważne, że się pomaga, ważne jest, jak się pomaga⁸. Chodzi tu przede wszystkim o to, że osobę radzącą się doradca powinien otoczyć troską, akceptacją, stworzyć klimat bezpieczeństwa i zaufania, obdarzyć życzliwością.

Należy *explicitie* podkreślić, iż w dzisiejszym współczesnym świecie, który tak dynamicznie ewoluuje, doradca zawodowy staje się doradcą życiowym, coachem, trenerem. Dlatego też od niego wymaga się już nie tylko odpowiednich kwalifikacji zawodowych, umiejętności, doświadczenia, praktyki zawodowej, ale również odpowiedniej postawy etycznej⁹. Nie chodzi tu tylko o ciągłe pogłębianie wiedzy *stricte* merytorycznej, umiejętności warsztatowych i technicznych, ale o określony system wartości¹⁰, ponieważ bycie z drugim człowiekiem w relacji pomocowej jest głęboko

³ R. Ingarden, *Księżeczka o człowieku*, Kraków 1987, s. 18.

⁴ Ibidem, s. 18.

⁵ H. Sęk, *Spółeczna psychologia kliniczna*, PWN Warszawa 1991, s. 366–373.

⁶ B. Wojtasik, *Doradca zawodu. Studium teoretyczne z zakresu poradownictwa*, Wyd. UWr, Wrocław 1994, s. 14.

⁷ A. Czerkawska, *Etyczny wymiar poradnictwa zawodowego*, KOEWZiU, Warszawa 2005, s. 21.

⁸ J. Hołówka, *O pomocy w potrzebie*, [w:] *O wartościach, normach i problemach moralnych*, pod red. M. Środy, PWN Warszawa 1994, s. 390–391.

⁹ Z. Kosyrz, *Osobowość wychowawcy*, Warszawa 1992, s. 88.

¹⁰ W. Dróżka, *Wartości edukacyjne osoby nauczyciela a kształcenie aksjologiczne*, [w:] *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*, red. T. Kukołowicz, M. Nowaka, KUL, Lublin 1997, s. 351–352.

osadzone w wartościach moralnych¹¹. Wartości moralne potrzebne są człowiekowi do realizacji najwyższych celów życiowych. Dobro – będące najwyższym celem życia ludzkiego, a zarazem realizujące wrodzone dążenia człowieka do nieśmiertelności, prawdy i szlachetności, przedstawia sobą najwyższą wartość moralną. Wszystkie inne wartości moralne są takimi, o ile stają się środkami i drogami do tej jednej wartości. Tak więc wartości moralne cechuje zawsze: pozytywny stosunek do najwyższego celu w życiu ludzkim, bardzo ludzki charakter, powszechność i dostępność, niemożliwość ich nadużycia¹².

Doradca, aby mógł zostać profesjonalistą, powinien podnosić i doskonalić swoje kompetencje w obszarze świadomości prawnej wykonywanego zawodu, kwalifikacji zawodowych, a przede wszystkim w obszarze etyki i postępowania¹³. Ponieważ procesu doradczego, niesienia pomocy poradniczej nie można i nie da się zredukować tylko do umiejętności warsztatowych czy technicznych. Albowiem w spotkaniu z drugim człowiekiem podstawą współbycia staje się sfera etyczna. Doradca wchodząc w relacje z osobami radzącymi się lub pomagając im rozwiązywać problemy, bardziej lub mniej świadomie wchodzi w przestrzeń etyczną¹⁴.

Teoretycy pedagogiki są zgodni co do tego, że kompetencje są pewną kategorią podmiotową, mającą charakter dynamiczny i podlegającą przeobrażeniom w życiu człowieka. Ich jedną z fundamentalnych cech jest generatywność i transferowalność¹⁵. Jednakże w literaturze przedmiotu można napotkać różnorodne klasyfikacje kompetencji. Na przykład Strykowski wyróżnia kompetencje: merytoryczne (rzeczowe) dotyczące treści nauczanego przedmiotu, psychologiczno-pedagogiczne odnoszące się do wiedzy psychologicznej i pedagogicznej, diagnostyczne związane z ponawianiem uczniów i ich środowiska, dydaktyczno-metodyczne – warsztat pracy, komunikacyjne, medialne i techniczne oraz autoedukacyjne związane z rozwojem zawodowym¹⁶.

Z kolei Denek mówi o kompetencjach prakseologicznych, komunikacyjnych, współdziałania, kreatywnych, informatycznych i moralnych¹⁷. Kwaśnica zaś dzieli je na dwie podstawowe grupy: praktyczno-moralne (interpretacyjne, moralne i komunikacyjne) oraz techniczne (postulacyjne, metodyczne, realizacyjne)¹⁸.

¹¹ M. Malewski, *Poradnictwo wobec zmieniających się wzorów ludzkiego życia*, [w:] *Doradca – profesja, pasja, powołanie*, pod red. B. Wojtasik, Vol. I, Materiały ze Światowego Kongresu Poradnictwa Zawodowego IAEVG-AIOSP, Warszawa 29–31 maja 2002, SDSiZRP, Warszawa 2003, s. 19–22.

¹² Z. Goliński, *Prymat wartości moralnych*, Lublin 1947, s. 16.

¹³ A. Bańka, *Zawodoznawstwo, doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy*, Poznań 1995, s. 70.

¹⁴ W. Wołoszyn–Spirka, *Wybrane zagadnienia etyki doradcy zawodowego*, Bydgoszcz 2012, s. 8.

¹⁵ K. Stech, *Kompetencje zawodowe nauczyciela – spojrzenie na problem*, [w:] *Kompetencje nauczyciela wychowawcy*, pod red. K. Ferencz, E. Koziola, Wyd. Humanistyczno-Społeczne, Zielona Góra 2002, s. 14.

¹⁶ W. Strykowski, *Kompetencje nauczyciela*, op. cit., s. 24–32.

¹⁷ K. Denek, *O nowy kształt edukacji*, Akapit, Toruń 1998, s. 215–217.

¹⁸ R. Kwaśnica, *Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu*, [w:] *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, pod red. Zb. Kwiecińskiego, B. Śliwierskiego, PWN, Warszawa 2003.

Moim zdaniem nadrzędną rolę w pracy doradcy zawodowego powinny odgrywać przede wszystkim **kompetencje aksjologiczne**, czyli respektowanie norm etyczno-społecznych. Zgadzam się z Drzeżdżon, że zbytnio się ich nie eskponuje¹⁹, a przecież refleksja i rozwiązywanie problemów niezmiennie towarzyszą pracy pedagogicznej. Przecież poprzez stwarzanie sytuacji aksjologicznych doradca zawodowy kształtuje swoją wyobraźnię moralną oraz osób radzących się. Realizowanie wartości moralnych wiąże się z dbałością o dobro osoby radzącej się i jest wyrazem poszanowania jej godności. Dzięki temu przewiduje skutki własnych czynów i staje się bardziej kreatywny, twórczy, otwarty oraz łatwiej odrzuca antywartości²⁰. Doradca zawodowy pomagając klientom, powinien odnosić się do fundamentalnych wartości humanistycznych²¹, do których można zaliczyć: dobro, godność, wolność. Już Platon (427 p.n.e – 347 p.n.e) ostateczną wartość człowieka widział w dążeniu do Prawdy, Dobra i Piękna. Praca staje się więc nośnikiem wartości uszlachetniających jednostkę. Dlatego uznaje się ją za kategorię aksjologiczną, a jej przymioty stanowią źródło wartości moralnych.

Ponadto kompetencje aksjologiczne rozumiane są jako pewien społeczny podsystem wiedzy oraz zbiór umiejętności, które umożliwiają dotarcie do otaczającego świata różnorodnych wartości. Zatem obejmuje wiedzę o wartościach, ich typach i hierarchii oraz zajmowane postawy wobec wartości²². Doradca zawodowy nie tylko przekazuje wiedzę o wartościach, ale sam powinien stanowić wzór do naśladowania dla radzącego się.

W swojej pracy doradca zawodowy zawsze powinien kierować się zasadą humanizmu, w myśl której najwyższą wartością moralną jest człowiek²³. Oznacza to tyle, co ukierunkowanie się na samego ucznia, tj. traktowanie go jako podmiotu, rozwijanie jego osobowości, uwrażliwianie na określone wartości moralne: człowiek i jego godność, sprawiedliwość, tolerancja, dobro, piękno, pokój, miłość, życie, rodzina, wyrozumiałość²⁴. Podmiotowość to fakt bycia sobą i prawo do bycia traktowanym jak osoba. Podmiotem zaś jest ten, kto inicjuje kontakt interpersonalny i podejmuje określony rodzaj aktywności²⁵. Z podmiotowością silnie łączy się godność i szacunek nie tylko dla siebie samego, ale również do innych ludzi. Poszanowanie godności swoich uczniów przez doradcę wiąże się z troską o jego dobro, ochronę, a czasami z odbudowaniem poczucia wartości osoby radzącej się²⁶. Doradca więc postrzega ucznia jako człowieka – jako wartość autoteliczną. „Postępuj – nawoływał Kant – tak, abyś człowieczeństwo tak w twej osobie, jak też w osobie każdego

¹⁹ W. Drzeżdżon, *Etyczno-deontologiczne kompetencje nauczyciela-wychowawcy*, „Studia Gdańskie”, t. IV, s. 206.

²⁰ E. Kobyłcka, *O kompetencjach aksjologicznych nauczyciela-wychowawcy*, [w:] *Kompetencje nauczyciela wychowawcy*, op. cit., s. 41–42.

²¹ M. Michalik, *Moralność pracy*, Warszawa 1970, s. 30.

²² E. Kobyłcka, *O kompetencjach aksjologicznych nauczyciela-wychowawcy*, op. cit., s. 35–42.

²³ M. Nijakowski, *Humanizm podstawą etyki zawodu nauczyciela*, „Nauczyciel i wychowawca”, 1973, nr 3, s. 5.

²⁴ Zob. J. Homplewicz, *Etyka pedagogiczna*, op. cit., s. 148.

²⁵ J. Górniewicz, *Kategorie pedagogiczne*, Olsztyn 2001, s. 24–25.

²⁶ A. Czerkawska, *Etyczny wymiar...*, op. cit., s.

innego używał zawsze jako celu, nigdy tylko jako środka²⁷. W myśl tej maksymy moralne postępowanie powinno odznaczać się poszanowaniem wolności i godności ludzkiej jako autonomicznego celu.

Doradca zawodowy powinien być dla wychowanków przewodnikiem, tłumaczem, człowiekiem krytycznym, wrażliwym, taktownym i „współpracownikiem”. Pełni funkcję informatora oraz konsultanta. Wspiera wychowanków emocjonalnie, wzmacnia poczucie ważności, akceptacji, bycia potrzebnym, inspirowanie do przewycięzania problemów życiowych oraz dostarcza konkretnej pomocy²⁸. Jest ekspertem w dziedzinie praw rządzących się rynkiem pracy. Z jednej strony pomaga drugiemu człowiekowi uczyć się, jak egzystować i funkcjonować u progu dorosłego życia w tak dynamicznie zmieniającym się świecie, tj. wzrastającej konkurencyjności, elastyczności zawodowej i mobilności. Z drugiej zaś w nabyciu umiejętności wyznaczania kierunku działania, rozwijając u wychowanków umiejętność podejmowania decyzji zawodowych i życiowych. Chodzi tu o wychowanie przez przyzmat relacji międzyosobowej „Ja”, „Ty”, czyli widzenie siebie w świetle drugiego człowieka „Ja”, w „twarzy drugiego” (tzw. levinasowska epifania twarzy).

Stąd jednym z fundamentalnych zadań w procesie doradczym, przed jakim staje doradca zawodowy, jest właśnie umiejętność przekazu wartości osobom radzącym się tak, aby je zrozumieli, zaakceptowali i respektowali. Przekaz wartości w procesie wychowawczym nie jest jednokierunkowy. Oznacza to, że nie tylko wychowawca świadczy coś na rzecz swego wychowanka, ale i on sam zostaje obdarowany odpowiednimi wartościami. Świadczenie wobec niego swych własnych wartości osobowych: otwartości, szczerości, prawdy i serdeczności, nie pozostaje bez wpływu na osobę i wewnętrzne życie samego wychowawcy²⁹.

Pomiędzy doradcą zawodowym a wychowankiem nawiązuje się dialog, podczas którego przekazuje takie wartości, jak: prawda, dobro, piękno, tolerancja, godność człowieka, humanizm. Są one filarami, na których opiera się życie społeczne i osobiste, a także stanowią fundamentalny element ludzkich postaw i przyjętego stanowiska³⁰. Trudno chyba wyobrazić sobie doradcę, który w swojej pracy nie odwoływałby się do owego zbioru wartości. Za jedną z istotnych zasad etyczno-moralnych w zawodzie doradcy można też przyjąć poufność. Zachowanie milczenia na temat spraw osoby radzącej się świadczy o poszanowaniu jej godności i obronie przed niebezpieczeństwem wykorzystania pewnych informacji przez osoby niepowołane. Doradca ma moralny nakaz zachowania tajemnicy, nawet po śmierci klienta i przejściu doradcy na emeryturę³¹.

²⁷ I. Kant, *Uzasadnienie metafizyki moralności*, przekł. M. Wartenberg, Kęty 2002, s. 73.

²⁸ St. Kawula *Wsparcie młodzieży*, [w:] *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, pod red. D. Lalak, T. Pilch, Wydawnictwo akademickie „Żak”, Warszawa 1999, s. 399.

²⁹ J. Homplewicz, *Etyka pedagogiczna*, op. cit., s. 165.

³⁰ M. Nowak, *Podstawy pedagogiki otwartej. Ujęcie dynamiczne w inspiracji chrześcijańskiej*, KUL, Lublin 1999, s. 393.

³¹ A. Czerkawska, *Etyczny wymiar...*, op. cit., s. 34–35.

W tym miejscu warto odwołać się do współczesnego niemieckiego socjologa, etyka i filozofa Maxa Schelera (1874–1928). W swojej pracy *Resentyment a moralność* (*Das Resentiment in Aufbau der Moralen*) poszukiwał on odpowiedzi na pytanie o sposób istnienia wartości, o ich samodzielność lub zależność od ludzkiej świadomości. Doszedł do wniosku, że świat wartości jest jeden i niezmienny. Zmienne są tylko ludzkie wyobrażenia o wartościach, ludzka świadomość aksjologiczna. Wszak jednostka ludzka wobec wartości znajduje się w pozycji zewnętrznego obserwatora. Z kolei nasz stosunek do wartości może być tylko receptywny³². Dalej twierdził Scheler, że poznawanie wartości moralnych i wcielanie ich w życie dokonuje się poprzez „uczenie się dobra” i poprzez uzyskiwanie „wglądu w to, co dobre. „Człowiek musi wpięrow – pisał – uczyć się mniej lub bardziej na ślepo, obiektywnie słusznie i dobrze chcieć i działać, zanim będzie mógł uzyskać wgląd w to, co dobre, jako dobre i będzie w stanie na podstawie owego wglądu chcieć tego, co dobre i urzeczywistniać je”³³.

Zarówno dla Schellera, jak i Ingardena najważniejszymi są wartości niematerialne, tzw. duchowe, czyli uniwersalne, ogólnoludzkie, takie, jak: prawda, dobro i piękno (w rozumieniu klasycznym), a w rozumieniu współczesnym – humanizm, godność człowieka, szacunek, tolerancja, odpowiedzialność, wolność, solidarność międzyludzka. Z tymi wartościami wiąże się nie tylko wymiar poznawczy, ale też moralno-etyczny, stanowiący i decydujący o treści jego osobistych przeświadczeń oraz kształcie organizowanych przez niego sytuacji poradniczych. Wartości bowiem wyrażają to, „co być powinno” i „czego pragniemy”. Wpisują w rzeczywistość pewien „stan ostateczny”, ukazują to, co istotne, i do czego warto dążyć. Są filarami, na których opiera się życie społeczne i osobiste, a także stanowią fundamentalny element ludzkich postaw i przyjętego stanowiska³⁴. Trudno chyba wyobrazić sobie doradcę życiowego, który w swojej działalności, szczególnie z osobami znajdującymi się przeważnie w trudnych sytuacjach życiowych, nie odwoływałby się do owego zbioru wartości.

Doradca zawodowy powinien odznaczać się również takimi predyspozycjami osobowościowymi, jak: sumienność, rzetelność w pracy, cierpliwość, odpowiedzialność, wyrozumiałość, prawość, tolerancja i empatia. Jest on nie tylko mistrzem w swojej dziedzinie, posiadającym wiedzę pedagogiczną i psychologiczną, ale przede wszystkim charakteryzuje się wszechstronnie rozwiniętą osobowością i posiada głęboko humanistyczny system wartości³⁵, czyli jest otwarty na drugiego człowieka, szanuje jego godność oraz odznacza się altruizmem, szczerością, prawdomównością, uczciwością. Kompetencje moralne wymagają więc konieczności respektowania zasad moralnych, którymi kieruje się w swojej działalności zawodowej.

³² M. Scheler, *Resentyment a moralność*, tłum. J. Garewicz, Warszawa 1997. Zob.: J. Tischner, *Myślenie według wartości*, Kraków 2000.

³³ M. Scheler, *Pisma z antropologii filozoficznej i teorii wiedzy*, przekł. S. Czerniak, A. Węgrzecki, Warszawa 1987, s. 268.

³⁴ M. Nowak, *Podstawy pedagogiki otwartej*, Lublin 1999, s. 393.

³⁵ E. Fryckowski, *Etyka a rozum pedagogiczny – problemy moralne profesji nauczycielskiej*, [w:] *Krytyka rozumu pedagogicznego*, red. S. Sarnowski, Wyd. Uczelniane WSP, Bydgoszcz 1993, s. 149–150.

Nie mniej ważnym problemem staje się kwestia autorytetu moralnego doradcy zawodowego. Według Stanisława Mika, czynnikiem budującym czyjś autorytet powinno być poczucie misji, czyli absolutna jasność do czego się dąży i po co. Jeśli doradca zawodowy pojmuje, że jego powołanie nie polega wyłącznie na teoretycznym przekazywaniu wiedzy, ale przede wszystkim na przygotowaniu młodych ludzi do dalszego życia, kariery zawodowej czy edukacyjnej, i to akceptuje, wówczas zrobi wszystko, żeby tę misję wypełnić. Tzn. będzie się doksztalał, poszukiwał nowych form przekazywania wiedzy, szanował swoich klientów, wskazywał sposoby rozwiązania problemów. I wówczas stanie się autorytetem nie tylko wśród uczniów, ale także w swoim środowisku³⁶.

Z kolei Jacek Melibruda twierdzi, że autorytetem powinna być osoba pełniąca funkcję przewodnika i pomagająca innym ludziom w prowadzeniu przez nich poszukiwań własnej drogi³⁷. Takim przewodnikiem dla młodych ludzi ma być doradca zawodowy mający nie tylko wiedzę *stricte* merytoryczną, ale przede wszystkim wiedzę o świecie wartości, potrafiący odpowiednio postępować w każdej sytuacji i co najistotniejsze – wychowujący oraz kształtujący osobowość młodego człowieka. Doradca zawodowy musi być człowiekiem wielowymiarowym – wolnym, autonomicznym, transgresyjnym, twórczym, otwartym, elastycznym i samodzielny. Byłoby idealnie, gdyby w jego osobowości skoncentrowały się najlepsze atrybuty etyczne, umysłowe, kulturalne i estetyczne. Nie musi być doskonałym, bo przecież nikt nie jest doskonały, ale może dążyć do osiągnięcia tej doskonałości, tego ideału. Zasygnalizowane kwestie wychodzą naprzeciw moralnym problemom, pojawiającym się i nurtującym współczesne społeczeństwo.

W tym miejscu warto odwołać się do niezwykle ciekawej koncepcji polskiego współczesnego pedagoga, prekursora recepcji myśli Korczaka w kategoriach pedagogicznych, Janusza Tarnowskiego (ur. 1919), nazwanej chrześcijańską pedagogiką egzystencjalną. Przekonany był o tym, że istotnym problemem wychowania stało się pojęcie „człowieczeństwa”. Definiował je jako układ określonych, dwustronnych relacji i działań wychowawcy i wychowanka. I jeśli, podkreślał pedagog, ten kontakt interpersonalny ulegnie zerwaniu, wówczas zamiera osobowość człowieka. Dlatego jednym z celów wychowania powinno być „budzenie osoby” oraz danie ludziom odwagi, aby zachować własną autentyczność³⁸. Takim przykładem postawy wychowawczej był też Janusz Korczak (Henryk Goldszmit 1878–1942), pisarz, działacz społeczny, pedagog, lekarz, autor m.in. takich prac, jak: *Prawidła życia*, *Jak kochać dzieci*, *Prawo dziecka do szacunku*. Podstawową przesłanką jego systemu stała się myśl o miłości, dobroci i szacunku do dziecka, którego nazywał „małym człowiekiem”. Uważał, że należy wnikliwie, tzn. z szacunkiem, miłością, delikatnością, obserwować każde

³⁶ S. Mika, *Mądrość, a nie strach buduje autorytet*, „Psychologia w szkole” 2006, nr 9, s. 59–64. Zob. również J. Kosmala, *Autorytet nauczyciela w teorii i badaniach socjologicznych*, Wyd. WSP, Częstochowa 1999.

³⁷ J. Melibruda, *Ja-Ty-My. Psychologiczne możliwości ulepszania kontaktów międzyludzkich*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1980, s. 174.

³⁸ J. Homplewicz, *Etyka...*, op. cit., s. 137–141.

dziecko, by zdobyć jego zaufanie i by w tym zaufaniu ten mały człowiek się otworzył. Wówczas uda się nam z całą pewnością wczuć się w sytuację dziecka³⁹.

Doradca zawodowy w życiu swoich klientów pełni ważną funkcję społeczną, polegającą na szerzeniu prawdy, kształceniu osobowości i zainteresowań. Od współczesnego doradcy zawodowego nie wymaga się już wyłącznie wiedzy czy umiejętności, ale przede wszystkim dojrzałej postawy etycznej w pracy⁴⁰. Dlatego też szczególnie istotną cechą autorytetu moralnego jest jego niezłomna siła oddziaływania na tych wychowanków, u których cieszy się on dobrowolnym i szczerym uznaniem, a uważanie kogoś za autorytet moralny łączy się jednoznacznie z odnalezieniem w nim oparcia moralnego dla własnego postępowania w życiu codziennym. Stanowi ono cenne źródło inspiracji do zachowań moralnie wartościowych⁴¹.

Zakończenie

Moim zdaniem przyszłość edukacji zależy i zależeć będzie od samych doradców, a w szczególności od ich kompetencji aksjologicznych, obejmujących wiedzę, umiejętności, predyspozycje, talenty oraz powinności. Tym większa odpowiedzialność spoczywa na nich nie tylko za kształtowanie osobowości wychowanka, ale i za własne kompetencje moralne. Pedagog bowiem przekazuje uniwersalne wartości, stanowiące wspólne dobro ludzkości, takie jak: dobro, prawda i piękno, będące silnie zakorzenione w tradycji humanistycznej. W dzisiejszych czasach z jednej strony poszukuje się takich działań i rozwiązań, aby przeciwdziałać degradacji osobowości i upadkowi autorytetów. Z drugiej zaś pojawia się potrzeba, a wręcz konieczność kształtowania edukacji koncentrującej się na wartościach. Chodzi tu o tzw. edukację aksjologiczną, czyli prowadzącą do świadomego wyboru wartości i określenia ich hierarchii jako fundamentu własnej filozofii życiowej⁴².

Według Katarzyny Olbrycht program edukacji aksjologicznej przyszłych pedagogów powinien obejmować: wiedzę o wartościach, ich teoriach oraz koncepcjach wraz z przesłankami o różnorodnych sposobach ich hierarchizowania i porządkowania; wiedzę o mechanizmach psychicznych i społecznych wpływających na procesy wartościowania, wyrażania oraz uzasadniania własnych sądów wartościujących; wiedzę o kształceniu uczuć pozwalających przeżywać wartości i woli decydującej o ich realizowaniu; bezpośrednie doświadczenia w kontakcie z różnego typu wartościami; ćwiczenie umiejętności pracy z wychowankiem w różnym wieku w zakresie kształcenia jego świadomości i wrażliwości aksjologicznej oraz woli realizowania wartości⁴³.

³⁹ Wł. Okoń, *Wizerunki sławnych pedagogów polskich*, op. cit., s. 232–238.

⁴⁰ B. Szluz, *Kwalifikacje zawodowe a postawa etyczna nauczycieli*, [w:] *Od prawa szkolnego do etyki pedagogicznej*, pod red. A.W. Maszke, WSP, Rzeszów 2001, s.119.

⁴¹ M. Łobocki, *Wychowanie moralne w zarysie*, Impuls, Kraków 2002, s. 113.

⁴² T.E. Dąbrowska, B. Wojciechowska-Charlak, *Między praktyką a teorią*, Lublin 1996, s. 27.

⁴³ K. Olbrycht, *Edukacja aksjologiczna pedagogów – głos w dyskusji*, [w:] *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*, red. T. Kukołowicz, M. Nowak, Lublin 1997, s. 392.

Należy *explicité* podkreślić, iż w edukacji aksjologicznej należy ciągle zadawać sobie na nowo pytania etyczne. Albowiem są one pytaniami permanentnie otwartymi i są podtrzymywane w świadomości. Bycie doradcą zawodowym i również wychowawcą oznacza być skazanym na moralność. O tym należy pamiętać, wybierając ten zawód⁴⁴.

Bibliografia

1. Chodorowska-Chromiec M. (2002), *Kompetencje nauczycieli do podmiotowego traktowania uczniów w wieku wczesnoszkolnym*, [w:] *Kompetencje nauczyciela wychowawcy*, wyd. Humanistyczno-Społeczne, Zielona Góra.
2. Denek K. (1998), *O nowy kształt edukacji*, Akapit, Toruń.
3. Dróżka W. (1997), *Wartości edukacyjne osoby nauczyciela a kształcenie aksjologiczne*, [w:] *Pedagogika ogólna. Problemy aksjologiczne*, red. T. Kukołowicz, M. Nowaka, KUL, Lublin.
4. Drzeżdżon W., *Etyczno-deontologiczne kompetencje nauczyciela-wychowawcy*, „*Studia Gdańskie*”, t. IV.
5. Fryckowski E. (1993), *Etyka a rozum pedagogiczny – problemy moralne profesji nauczycielskiej*, [w:] *Krytyka rozumu pedagogicznego*, red. S. Sarnowski, Wyd. Uczelniane WSP, Bydgoszcz.
6. Homplewicz J. (1998), *Aksjologia nauczycielska i jej zagrożenia*, [w:] *Rozwój nauczyciela w okresie transformacji*, praca zbiorowa pod red. W. Prokopiuka, Trans Humana, Białystok.
7. Homplewicz J. (1996), *Etyka pedagogiczna*, WSP, Rzeszów.
8. Kobyłecka E. (2002), *O kompetencjach aksjologicznych nauczyciela-wychowawcy*, [w:] *Kompetencje nauczyciela wychowawcy*, wyd. Humanistyczno-Społeczne, Zielona Góra.
9. Kosmala J. (1999), *Autorytet nauczyciela w teorii i badaniach socjologicznych*, Wyd. WSP, Częstochowa.
10. Kosyrz Z. (1992), *Osobowość wychowawcy*, Pedagogium, Warszawa.
11. Kotarbiński T. (1987), *Pisma etyczne*, pod red. P. Smoczyńskiego, Ossolineum, Wrocław.
12. Kreutz M. (1992), *Osobowość nauczyciela wychowawcy*, Warszawa.
13. Kwaśnica R. (2003), *Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu*, [w:] *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, pod red. Z. Kwiecińskiego, B. Śliwierskiego, PWN, Warszawa.
14. Łobocki M. (2002), *Wychowanie moralne w zarysie*, Impuls, Kraków.
15. Melibruda J. (1980), *Ja-Ty-My. Psychologiczne możliwości ulepszania kontaktów międzyludzkich*, Nasza Księgarnia, Warszawa.
16. Mika S. (2006), *Mądrość, a nie strach buduje autorytet*, „*Psychologia w szkole*”, nr 9.
17. Molesztak A. (1994), *W kręgu powinności moralnych nauczyciela*, Wyd. Uczelniane WSP, Bydgoszcz.
18. Molesztak A. (1994), *Misja nauczycielska – przeżytek, a może szansa dla wychowania?* „*Edukacja*” nr 4.
19. Nijakowski M. (1973), *Humanizm podstawą etyki zawodu nauczyciela*, „*Nauczyciel i wychowawca*”, nr 3.
20. Nowak M. (1999), *Podstawy pedagogiki otwartej. Ujęcie dynamiczne w inspiracji chrześcijańskiej*, KUL, Lublin.
21. Okoń W. (1993), *Wizerunki sławnych pedagogów polskich*, WSiP, Warszawa.
22. *Pedagogika społeczna. Człowiek w zmieniającym się świecie* (1993), pod red. T. Pilcha, Żak, Warszawa.

⁴⁴ K. Kaszyński, *Świat wartości etycznych w edukacji pedagogicznej*, [w:] *Etyka zawodu nauczyciela. Nauczanie etyki*, pod red. K. Kaszyńskiego, L. Żuk-Łapińskiej, Zielona Góra 1995, s. 116.

23. Piramowicz G. (1988), *Powinności nauczyciela*, WSiP, Warszawa.
24. Ptak T. (2004), *Pomoc nauczyciela w wyborze wartości moralnych*, [w:] *Etyczny wymiar edukacji nauczycielskiej*, pod red. A. Rumińskiego, Impuls, Kraków.
25. *Reforma systemu edukacji. Koncepcja wstępna* (1998), Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa.
26. Stech K. (2002), *Kompetencje zawodowe nauczyciela – spojrzenie na problem*, [w:] *Kompetencje nauczyciela wychowawcy*, pod red. K. Ferenz, E. Koziola, Wyd. Humanistyczno-Społeczne, Zielona Góra.
27. Strykowski W. (2003), *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Wyd. eMPI2, Poznań.
28. Szluz B. (2001), *Kwalifikacje zawodowe a postawa etyczna nauczycieli*, [w:] *Od prawa szkolnego do etyki pedagogicznej*, pod red. A.W. Maszke, WSP, Rzeszów.

dr Olga Jabłonko – Wyższa Szkoła Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu